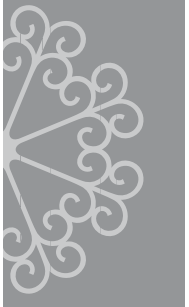

בית מדרש

330

בשבילי הפרשה

פרשת ויחי תשע"ט

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	4:28
Brooklyn, NY	4:13
Chicago, IL	4:02
Johannesburg, S. Africa	6:41
Lakewood/Deal, NJ	4:16
London, UK	3:38
Los Angeles, CA	4:29
Manchester, UK	3:33
Monsey, NY	4:12
Montreal, Quebec	3:55
Toronto, Ontario	4:25
Yerushalayim	4:04
Zurich, Switzerland	4:19

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

ויחי

ברכת שעשה לי נס במקום הזה

אחר מיתת יעקב אמרו השבטים, לו ישיטמנו יוסף. והקשו המפרשים אמאי דוקא עכשיו חשבו כן. ותל' נחומא ובעל הטורים כי כשחזרו מא"י יוסף הצדיק בבור לברך ברכת הודאה. והקשו המפרשים אמאי לא בירך כשעלו לא"י. וע' אשל אברהם דאונן אין מברך בלויה אשר יצר אתכם בדין וכו', וא"כ י"ל דה"ה יוסף היה אונן. ועו"ל משום שהיו תוך ד' אמות למת. ועוד כתב שו"ת מהריט"ץ פ"ה כי צריך להיות במקום ממש, ולא רק לראותו, ובחזרה יצא מהדרך עד הבור, אבל כשעלה היה עוסק בלויה ולא יצא מהדרך, ולכן א"א לברך. ומכאן הוכיח מהריט"ץ שלא לברך אלא במקום ממש.

והנה בעיקר ברכת יוסף, יש לדון אם לברך על המציאות שהיה בבור. ואילו היה שם היה מת במצא. אכן מה שניצל משם לא היה דבר יוצא מן הטבע, ותולה במח' מג"א וחי"א נגד המ"ב. ולפי המ"ב כל הברכה רק על שבתוך הבור יש נחשים ועקרבים. ולכא' גם לחולקים על מהריט"ץ לא יוכל לברך כשעובר בדרך ורואה הבור, ואין רואה בתוכו למקום הנחשים. ובעיקר מח' החי"א וב"ה אי צריך נס היוצא מן הטבע או דדי בסכנה היוצא מן הטבע, נראה דנחלקו אם הברכה על הנס, ודין המקום הוא רק היכי תמצא לזכרון הנס, או דילמא באמת לא תיקנו ברכה על הנס עצמו (או שיצא במה שאמר בשעתו ברכת הגומל) אלא תיקנו משום ברכת הרואה שרואה מקום הנס, וכמו שאר מקומות כגון מקום שנעקרה ע"ז וכדומה.

ונראה דלפי הב"ה הברכה הוא על הנס עצמו שאירע לו נס וא"כ צריך דוקא נס היוצא מן הטבע (וכמו הלל דצריך דוקא גבורות ה') אבל לפי החי"א הברכה הוא על המקום אלא דצריך מקום שאירע לו הצלה, וא"כ די שהיה לו הצלה מסכנה היוצא מן הטבע, ולא איכפת לו אם ההצלה היה בדרך הטבע.

ואולי יש לפרש דבזה נחלקו אם צריך שיעמוד במקום הנס ממש או די שיראה אותו, (ע' מהריט"ץ הנ"ל ועמודי אור) כי אם הברכה הוא על המקום אולי צריך לעמוד שם דוקא, אבל אם הברכה הוא על הנס אלא דצריך זכרון הנס אמאי צריך לעמוד שם דוקא.

(ויש להוסיף דהנה מהריט"ץ הקשה אמאי לא בירך בחשאי על הדרך. ולכא' לפי הב"ה שהברכה היה על הנחשים יש לתרץ כי מהדרך א"א לראות כלל לתוך הבור אלא שפת הבור, ואולי זה לא חשיב כלל שראה מקום הנס. ונראה דמהריט"ץ ס"ל כחי"א שהברכה היה על הבור גופא, כי לדבריו דצריך לעמוד במקום הנס ממש ע"כ הברכה הוא על המקום ולא על הנס, וא"כ א"צ שההצלה היה בדרך יוצא מן הטבע, ושפיר הביא ראיה לשיטתו. ולשיטת החולקים עליו לא קשה כלל כי היה צריך לירד מהדרך משום שלא ראה תחתית הבור ומקום הנחשים כלל).

דברי רבותינו

ויעל יוסף לקבור את אביו (נז)

הגמ' במס' סוטה (דף י"ג ע"א) מספרת שבעת קבורת יעקב אבינו במערת המכפלה, היה עשו מעכב ולא נתן לקברו משום שטען שמ' קום זה שייך לו. והשיבו לו בני יעקב שאביהם קנה זאת ממנו, ועשו ביקש לראות את שטר המ' כירה, אך כיון שהשטר היה במצרים שלחו את נפתלי שהיה קל רגלים, ובינתים לא קברו את יעקב. ממשכיה הגמ' ומספרת, במאורע נכח חושים בן דן שהיה כבד שמיעה, ובעת שהות שאל למה מתעכב בים, וענו לו שמחכים עד שיחזור נפתלי, אמר חושים ובינתים יהא אבי אבא מוטל בבזיון? נטל מקל והכה בראשו של עשו והרגו.

הקשה מרן ראש הישיבה שה"ת הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל, כיצד יתכן שבני יעקב, שבטי י-ה, לא הזדעזעו מהמצב שא-

דברי הימים

מרן רה"י הגאון הגדול רבי אברהם בן הגר"ל טיק-טינסקי זצוק"ל

ה' בסיון תרט"ו - י"ט בטבת תרצ"א

הגאון רבי אברהם זצוק"ל למד את דרכו הבהירה בלימוד מאביו רה"י הגר"ל. לאחר מכן למד גם באיישישוק ובז'ט"ל, שם נישא והר' ביץ תורה במוסרו שיעורים מידי יום. כבר בצעירותו התפרסם כע"י לוי גדול, עד שדפוס 'ראם', כשערכו מחדש את הדפסת הש"ס, פנו אליו כדי לקבל את חידושי ע"מ להדפיסם בסוף המסכתות.

בשנת תרמ"ד, בהיותו בן כ"ז שנים, חזר למיר ומסר את שיעוריו בישיבה לצד אביו הגאון זצוק"ל. שיעוריו שהתייחדו בסברה ישרה ובבהירות מופלאה משכו אליו את תלמידי הישיבה שדבקו בו ובתורתו.

בשנת תרנ"ט, לאחר פטירת אביו, התמנה לממלא מקומו בראשות הישיבה. היה מסתגר בחדרו ולומד במשך כל שעות היום בהתמדה עצומה, ויוצא לתפילות בישיבה, למסירת שיעוריו, ומידי ערב היה נכנס לביהמ"ד ומתפלפל עם תלמידיו.

עוד בהיותו צעיר לימים חלה במחלת עיניים

ביהם מוטל בבזיון, ורק חושים בן דן, נכדו של יעקב, לא יכול היה להשלים עם המצב? ומדוע לא הרגישו כולם בבזיון שיעקב מוטל עד שיחזר זור נפתלי ממצרים?

וביאר, שמכאן אנו למדים יסוד נפלא, מידת ההרגל הזו הטבועה בנפשו של האדם, מסייעתו לעמוד אף במצבים הקשים ביותר, כל בני יעקב ובני בניו הנלוים עמו, כיון ששמעו את ערעורו של עשו על מקום הק' בורה, החלו להתנווכח עמו ולהשיב לו על טע' נותיו, ומתוך כך התרגלו למצב ושוב לא חשו בבזיון שבדבר. ברם, דוקא חושים בן דן שהיה כבד שמיעה לא שמע את אותן טענות שקד מו, לעיניו נגלה פתאום המצב הקשה: "אבי אבא מוטל בבזיון", ומיד בערה בו קנאת כבוד אבי אביו והרג את עשו.

זהו כוחו של ההרגל, אסונו של האדם הוא בכך שהוא מתרגל למצבו, יהיה גרוע ושלם כאשר יהיה, מסתגל הוא לעמוד אף במצבים הקשים ביותר, ומשלים עם כל מצב שהוא.

קשה, [היו שייחסו זאת לשעות הרבות בהן היה שקוע בעיון בספריו] שהלכה וגברה עד שנאלץ לעבור ניתוח בעיניו. הניתוח כשל והוא התעורר לגמרי, אך למרות זאת המשיך בלימודו ובמסירת שיעוריו בע"פ, כאילו כל מסכתות הש"ס, ראשונים ואחרונים פתוחים לפניו.

מחלתו הלכה והחמירה והוא נאלץ למעט בשיעוריו, עד שבשנת תרס"ו הפסיק את שיעוריו לגמרי ופרש מראשות הישיבה.

הגאון רבי חיים מבריסק כותב עליו: "...ובא' מת כנודע שהגאון ר' אברהם הנ"ל שיח' היה ר"מ בהישיבה דקהילת מירא כ"ג שנים, ושמה כלה כוחותיו וכל יסוד חייו הן בהגדת השיעור והן ביתר עניני הישיבה, בכלום היו מעשיו מרר בין בשום לב ועיון מרובה, וכל עמל ותלאה לא שגבה ממנו אך ורק לטובת הישיבה... כי הלא הוא ת"ח גדול בתורה עמוס ביראה טהורה מער טר בכל יקרות המדות וממולא בכל יקר וסגולה, למד ולימד והרביץ תורה לרבים, והעמיד תלמידי דים מרובים, בהם גם גדולי התורה החשובים..."

בשנת תרע"ו, בימי מלחמת העולם הראשון, נה, עבר עם משפחתו למינסק, בה מסר שיעור רים בפני למדנים מופלגים עד ליום פטירתו ביום י"ט בטבת תרצ"א הוא בן ע"ז שנים.

תורה תבלין

ועד שמסר מורנו המשיגה שליט"א השבוע בביתו

כלל ראשון להינצל ולהישמר מכל דבר רע, הוא להיזהר מחברים שאינם מהוגנים. בגמ' בתענית (ז, א) רבי חנינא אמר "הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי", והתמיהה עולה מאליה, וכי איך ייתכן לומר שהלימוד מהחברים גדול יותר מאשר הלימוד מהרב?

אלא שזו היא התשובה בעצמה. אכן, החברים הם שנמצאים וסובבים אותנו יחד עמנו בעולם המעשה, בשעת היישום של כל אותם תובנות אשר ספגנו ולמדנו מרבתינו, ממילא השפעתם בחיי המעשה גדולה מאוד, אם החברים הסובבים אותנו שקועים בתורה, הרי שאנו מצויים בחממה של תורה, ומקבלים מהם חיזוק חיובי, אולם כמו שהחברים משפיעים לטובה, צריך לדעת שהם עלולים באותה מידה גם להשפיע להיפך, למוטב חלילה.

וזהו אשר אמרו חז"ל "עשה לך רב וקנה לך חבר", כי בבחירת החבר יש להשקיע יותר, כי הוא אשר ישפיע עליך הרבה יותר במהלך חיי המעשה. אז מה התפקיד של הרב? לעשות חברים טובים ששקועים בלימוד וחברה טובה.

כלל חשוב נוסף, אחרי שכל אחד נמצא בישיבה הוא צריך לדעת לאיזה בית מדרש הוא קשור, האם לישיבה של אברהם אבינו ע"ה או לישיבה של בלעם הרשע או של קרח? וזה שייך רק ע"י מידות טובות ועין טובה ולפרגן לשני ולשמוח שהחבר מצליח, וגם בלי להיות נרגן, אז זה ראייה שאתם בישיבה הנכונה.

ואיך מגיעים לזה?

רק ע"י לימוד המוסר בישיבה בכל יום.

ה' יזכנו.

נכתב ע"י אחד השומעים ולא הוגה

להם לישראל בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו שנאמר לפתח חטאת רובץ, ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בכך, שנאמר ואלך תשוקתו, ואם אתה רוצה אתה מושל בו שנאמר ואתה תמשל בו.

וכתב רש"י ואם אתה רוצה עסוק בתורה ואתה מושל בו, אמר רב יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר רק רע כל היום.

ואמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר (תהלים לז, לב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר אלהים לא יעזבנו בידו, תנא דבי ר' ישמעאל בני אם פגע בכך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר (ירמיהו כג, כט) הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע אם אבן הוא נימוח שנאמר (ישעיהו נה, א) הוי כל צמא לכו למים ואומר (איוב יד, יט) אבנים שחקו מים.

למדים אנחנו מכאן שתורה זה תבלין נגד היצר הרע, אבל התבלין הזה טוב רק עם קיום תנאי נוסף, עם משכהו לבית המדרש, ללימוד בישיבה דווקא. וזה רק עם תפילה גם רק בישיבה, שרק אם הקב"ה עוזרו אז יכול לו.

והלימוד התורה חייב להיות עם "והערב נא" וכמה שלומדים יותר תורה, אפי' בלי חשק, ע"י יגיע אח"כ "והערב נא", ואז יהיה הלימוד מתוק, ואז אוהבים ללימוד עוד יותר.

ואיך מתגברים על היצר הרע בתוך הישיבה?

הגמ' בנדה אומרת, מה יעשה אדם ויחכם, אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו. מאי קמ"ל? דהא בלא הא לא סגי.

לומדים מכאן שרק ע"י בקשת רחמים בתפילה וע"י שמרבה בישיבה יחד עי"ז יחכם.

וזו החשיבות של התפילה בישיבה, זו צורה של תפילה יחד עם מרבה בישיבה. כך אפשר לזכות לחכמה.

הגמ' בבא בתרא (טז, א) אומרת: אמר רבא בקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין, אמר לפניו רבונו של עולם בראת שור פרסותיו סדוקות, בראת חמור פרסותיו קלוטות, בראת גן עדן בראת גיהנם, בראת צדיקים בראת רשעים, מי מעכב על ידך? ומאי אהדרו ליה חבריה [דאיוב] {איוב טו-ד} אף אתה תפר יראה ותגרע שיחה לפני אל, ברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע ברא לו תורה תבלין.

ופירש רש"י: לפטור את כל העולם כולו. מדינו של הקב"ה לומר שאנוסין הן ע"י הקב"ה שברא יצה"ר והכי קאמר על דעתך כי לא ארשע אם היית חפץ לא היית רשע: בראת שור בפרסות סדוקות וחמור בפרסות קלוטות. את זה טהרת ואת זה טמאת הכל בא על ידך אתה בראת בו סימני הטומאה. בראת צדיקים- ע"י יצר טוב. בראת רשעים- על ידי יצר הרע, לפיכך אין ניצול מידך כי מי יעכב, אנוסין הן החוטאין. ברא לו תורה- הן תבלין שהיא מבטלת את הרהורי עבירה כדאמר בעלמא (קדושין דף ל:): אם פגע בכך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח כו', הלכך לאו אנוסין ניהו שהרי יכולין להציל עצמם.

והגמ' בקידושין אומרת, כך הקב"ה אמר

Accepting the Darkness Brings on the Light

Harav Hagaon Elimelech Reznik

On the words *וַיִּחַי יַעֲקֹב*, Rashi asks: למה פרשה זו סתומה – why is this parashah closed? In other words, why doesn't this parashah have the usual space preceding it? Rashi offers two answers, the second of which is: שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו – Yaakov Avinu wanted to reveal to his sons when the *galus* would end, but it was hidden from him. Rashi is referring to the incident later in the parashah where Yaakov tells his sons: *הֲאֶסְפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים*; there, Rashi comments similarly: בקש לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו והתחיל אומר: דברים אחרים.

Rashi's words are based on the Gemara's teaching (*Pesachim* 56a) that Yaakov Avinu wanted to reveal to his sons the time of the *geulah*, but the Shechinah departed from him. "Perhaps one of my sons is flawed, like Avraham, who had a son Yishmael, and Yitzchak, who had a son Eisav?" he wondered.

His sons responded with a unanimous declaration of *kabbalas ol malchus Shomayim*: שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד.

This account raises several questions. Why did Yaakov Avinu want to tell his sons when the *geulah* would happen? And if he considered it worth telling, why did the Shechinah depart from him and block him from doing so? Furthermore, just because one detail was hidden from Yaakov Avinu, why does that make the entire parashah "stumah"?

No Time for Contemplation

I would like to suggest the following explanation, based on the words of the Tzlach on the above Gemara.

Yaakov Avinu knew that his family's descent to Mitzrayim was the start of Galus Mitzrayim, with all the *tzaros* it would entail for Klal Yisrael, and he thought that the only way Klal Yisrael would survive these *nisyonos* is if they would know when the redemption would occur. He wanted to

reveal to Klal Yisrael the reason for *רשע וטוב לו* and *צדיק ורע לו*, so that they should understand why they would experience *tzaros* and what they would accomplish through their suffering.

By way of illustration, if a person is told that he is going to suffer tremendous pain and embarrassment for a certain period of time, but then, afterward, he's going to become the king, it will be difficult for him to endure the period of suffering, but he'll be able to weather it because he'll know that this is what's going to bring him to the position of king.

Knowing how terrible the suffering of Klal Yisrael in *galus* would be, Yaakov Avinu wanted to reveal to them the time of the *geulah* and show them how each aspect of the *galus* was necessary to bring about the ultimate redemption, because otherwise they would not be able to survive the enslavement and the *gezeiros*.

Just when he was about to reveal the time of the redemption, however, the Shechinah departed from him. Why? Because Hakadosh Baruch Hu was telling Yaakov Avinu that not only would Klal Yisrael be able to survive the *galus* without this information, but the aspect of *hester* is actually what's going to bring the *geulah*.

The difficulty of *galus* is not only the *nisyonos* and *tzaros* we face, but also the many questions we have about what's happening. We don't know why we suffer; we don't know the reason for the *tzaros*. And that lack of knowledge is part and parcel of the *galus*.

The Sfas Emes says that when we have *emunah* amid the darkness and *hester panim*, when we believe that everything Hashem does is for the good, when we get up every day and say, *אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח* – that's what brings the *geulah*.

Yaakov Avinu thought this level of *hester* was unnecessary; he thought he could reveal when the *galus* would end. But Hakadosh Baruch Hu knew

otherwise. *Galus* had to be a time of pure *hester*, so that Klal Yisrael could bring the *geulah* through their *avodah*.

We asked why the whole parashah is "*stumah*" just because the *keitz* was hidden from Yaakov Avinu. The answer is that just as there are *parshiyos* of *geulah* in the Torah, there's also a parashah of *galus* – and this is it. Other *parshiyos* have space before them, the space signifying the ability to think and contemplate between each parashah, as Rashi teaches elsewhere. But in *galus*, there is no understanding; everything is closed and hidden. And since Parashas Vayechi is the parashah of *galus*, in which Hakadosh Baruch Hu taught Yaakov Avinu what *galus* is all about by removing His Shechinah from him, the entire parashah is *stumah*, with no spaces to contemplate and understand why each aspect of the *galus* is happening.

The Gift of Hindsight

I'd like to mention a fantastic *vort* brought down in the *hakdamah* to the *sefer Kol Aryeh*, written by a talmid of the Chasam Sofer. When Yaakov Avinu was going down to Mitzrayim, Hakadosh Baruch Hu told him not to be afraid, and promised him that *ידו על עיניך*. The Zohar teaches that this *passuk* contains the secret of Krias Shema. Although we can't fathom the depth of this *sod*, the *Kol Aryeh* gives some insight into what this means. Of all Yaakov Avinu's *tzaros*, the worst was not knowing what happened to Yosef and mourning him for 22 years. The loss of one of the *shevatim* was not just a tragedy for Yaakov, but also a breach in the very fabric of Klal Yisrael. When Yaakov heard that Yosef was still alive, he realized that everything had been for the good: Hakadosh Baruch Hu had sent Yosef down to Mitzrayim because there was going to be a famine, and the very survival of Klal Yisrael was dependent on Yosef's being a viceroy in Mitzrayim. Furthermore, Yosef's withstanding the *nisyonos* of *arayos* that he faced created a *kedushah* that Klal Yisrael lived off when they were in Mitzrayim.

The Torah is teaching a vital lesson here: that even during years of *tzaros* and darkness, a person shouldn't have questions, because everything is being done for him and worked out for his ultimate *hatzalah*.

When we recite Krias Shema, we cover our eyes and declare that the

Name *י-ק-ו-ק*, signifying the Middas Harachamim, and the Name *אלקים*, signifying the Middas Hadin, are *echad*, one. Everything comes from the same Eibishter. But this unity is not revealed to us right now, and things don't always make sense to us – which is why we close our eyes, as if to say, "We don't know how this makes sense, but we do know that Hashem is *echad* and that everything He does is for the good."

This is the lesson we learn from Yosef – the lesson of covering our eyes as we're *mekabel ol malchus Shomayim*, which is alluded to in the *passuk*: *וַיִּסַּף יְשׁוּעָה יְדוּ עַל עֵינָיֶךָ*. That's the secret of Krias Shema. We have to take this lesson with us through the *galus*, covering our eyes and saying, "We don't understand, but we accept everything from Hashem with love and total *emunah*."

The *Kol Aryeh* goes on to cite a teaching from his rebbi, the Chasam Sofer. In Parashas Ki Sisa, Moshe Rabbeinu asks Hakadosh Baruch Hu: *וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרָי*, and Hakadosh Baruch Hu answers him: *וּפָנֵי לֹא יָרְאוּ*. What does it mean that Moshe was able to see Hashem's "back" but not His "face"?

The Chasam Sofer explains that often, when things happen in the world, we have no way of understanding them at the time. Later, however – sometimes *much* later – we can look back at something we thought was terrible and see how everything worked out for the good. Hakadosh Baruch Hu opens the curtain a little bit to let us see, in hindsight, the *yad Hashem*. This was His gift to Moshe Rabbeinu: in response to Moshe's request of *וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרָי*, Hashem allowed us to understand a bit of His ways after the fact – *אַחֲרָי* – even in *Olam Hazeh*.

Even so, however, *galus* is primarily a time of darkness.

I'd like to conclude with a thought from the *Ohr Gedalyahu*, which states that the greater the light, the more it has to be hidden. A *parashah stumah* comes to hide something – which means that in the parashah of *galus*, there's a tremendous light that the Torah has to hide, *kaveyachol*. That light gives Yidden through all the generations the power of *emunah*, and in the heart of every Yid is the ability to have perfect *emunah* and withstand all the *nisyonos* that come their way.

Gut Shabbos.

This week's Bishvilei Haparsha is sponsored by

